

میشل فوکو به سوی نقدهی بر حفل سیاسی

ترجمه‌ی محسن زمان زمانی جمشیدی





فوکو، میشل، ۱۹۲۶-۱۹۸۴ م. Foucault, Michel	سرشناسه
به سوی نقدی بر عقل سیاسی / میشل فوکو؛ مترجم محمدزمان زمانی جمشیدی؛ ویراستار آرش جمشیدیپور.	عنوان و نام پدیدآور
تهران: شب‌خیز، ۱۳۹۸.	مشخصات نشر
۷۲ ص؛ ۱۹×۹/۵ س.م.	مشخصات ظاهری
9786229500354	شابک
فیبا	وضعیت فهرست‌نویسی
عنوان اصلی: 'Omnes et singulatim : towards a criticism of 'political reason' [lecture] delivered at Stanford University, October 10 and 16, 1979.	یادداشت
کتاب حاضر ترجمه‌ای از دو سخنرانی میشل فوکو است که در سال ۱۹۷۹ در دانشگاه استنفورد و در قالب سخنرانی‌های معروف به The Tanner Lectures on human Values ایراد نموده است.	یادداشت
واژه‌نامه.	یادداشت
نمایه.	ثبت
فوکو، میشل، ۱۹۲۶-۱۹۸۴ م. -- دیدگاه‌های سیاسی و اجتماعی	موضوع
عقل‌گرایی -- جنبه‌های سیاسی	سوع
قدرت (اجتماعی)	موضوع
علاقه‌مندی -- فلسفه	موضوع
قدرت (اجتماعی)	موضوع
مصلحت‌دولت	موضوع
زمانی جمشیدی محمدزمان، ۱۳۶۱-، مترجم	شناسه‌ی افزوده
۱۳۹۸، ۴۳۰ / ف.	رده‌بندی کنگره
۱۹۴	رده‌بندی دیویی
۵۶۵۸.۰۶۹	شماره‌ی کتابشناسی ملی



به سوی نقدی بر عقل سیاسی

Towards a Criticism of 'Political Reason'

Michel Foucault

میشل فوکو	بسته
محمدزمان زمانی جمشیدی	رجم
آتش جمشیدپور	یراستا
حبیب رضایی	طراح
انری از آنزلم کیفر	تصویر روی جلد
سپهر	چاپ و صحافی

چاپ اول ۱۳۹۸، ۱۰۰ نسخه
شابک: ۹۵۰۰۳-۵-۴-۶۲-۹۷۰
قیمت: ۱۸۰۰۰ تومان

نشر شب‌خیز: تهران، انتهای اشرفی اصفهانی، خیابان

تلفن: ۴۴۸۷۰۴۲۶

Email: nashreshabkhiz@gmail.com

nashrshabkhiz 

فهرست

۹	مقدمه‌ی مترجم
۱۵	سخنرانی اول
۴۱	سخنرانی دوم
۶۷	واژه‌نامه‌ی فارسی به انگلیسی
۶۹	واژه‌نامه‌ی انگلیسی به فارسی
۷۱	نمایه

مقدمه‌ی مترجم

متن حاضر ترجمه‌ی سخنرانی میشل فوکو است که در تاریخ ۱۰ و ۱۶ اکتبر ۱۹۷۹، زیر عنوان سلسله «درسگفتارهای تئور در باب ارزش‌های انسانی»، در دانشگاه استنفورد ایراد شده است. این سخنرانی نیز نشان‌دهنده‌ی دغدغه و مسئله‌ای است که پروژه‌ی فکری فوکو را از همان آغاز به خود مشغول داشته بود و آن مسئله‌ی قدرت و سوبرکتیویته است. او این دیدگاه عمیقاً تفسیر شده را که بر اساس آن این دو همواره دو قطب متضاد هم هستند به چالش می‌کشد. قدرت نه فقط از طریق سرکوب سوبرکتیویته می‌تواند این بلکه با ارتقاء، پرورش و بارور کردن آن عمل می‌کند. این نگاه به قدرت باعث شکل‌گیری سوبرکتیویته‌ای بسامان و منظم می‌شود. این فرایند از رهگذر سازوکارهایی حاصل می‌شود که فوکو آن‌ها را «کردارهای سامان‌بخش خود» می‌نامد. از این منظر است که به قول پیتر میلر تمایز میان استیلاء و قدرت برجسته می‌شود. استیلاء شیوه‌ی خاصی از اعمال قدرت است، اعمال قدرت بر فرد یا گروهی از افراد که درست بر خلاف آرزوها یا خواسته‌هایشان

انجام می‌پذیرد. ما با این پدیده در سطح خانه، مدرسه، پادگان، محل کار، دولت، و در ابعاد ملی و بین‌المللی آشنا هستیم. وحشتناک‌ترین و عریان‌ترین شکل استیلاء کشتن فرد مورد استیلاء است، و در واقع حکم نهایی استیلاء نیز همین است. ولی قدرت مدبرانه‌تر و اقتصادی‌تر عمل می‌کند؛ قدرت منحصر به سلب آزادی و محدود کردن فرد و به مبارزه طلبیدن او نیست بلکه می‌کوشد فرد را با مجموعه‌ای از اهداف و بلندپروازی‌های شخصی محاصره کند. بدین ترتیب قدرت پدیده‌ای درونی‌تر است. قدرت شناخت بهتری از فرد دارد و از دور و بیرون بر فرد عمل نمی‌کند بلکه از نزدیک و درونِ خرد فرد بر او فرمان می‌راند. قدرت شیوه‌ی دخالت در مناسبات اجتماعی است و به همین خاطر برای اش تولید دانشی از سوژه و روش‌شناسی و اعمال قدرت بر سوژه بسیار مهم و حیاتی است.^۱ فوکو تقریباً این نوع اعمال قدرت را تا عهد عتیق و دوران باستان عقب می‌برد و نسبت آن با حکومت‌مندی مدرن را بررسی می‌کند. اصطلاح حکومت‌مندی (governmentality) بر ساخته‌ی خود فوکو است و تنها به ظاهر، این اصطلاح که می‌توان آن را به صورت governmentality هم خوانش کرد، حاوی نکته‌ی مهمی است. در واقع این اصطلاح نشانگر آن است که حکومت‌مندی در عین حال هدایت و مدیریت بر اذهان نیز هست. هم‌چنین از کار فوکو می‌توان گونه‌ای تبارشناسی «دموکراسی نمایندگی» را بیرون کشید آن‌جا که او تاریخ سازوکار و فرایندی را توصیف می‌کند که به واسطه‌ی آن، این اعضای گله هستند که دیگر شبانان خود را انتخاب می‌کنند، شبانانی خوب در برابر شبانان بد. درسگفتار حاضر به همراه درسگفتار او در کلژ دوفرانس با عنوان

۱. بنگرید به: میلر، پیت: سوژه، استیلاء و قدرت در نگاه هورکهایمر، مارکوزه، هابرماس و فوکو، ترجمه‌ی نیکو سرخوش و افشین جهان‌دیده، نشر نی، صص ۹-۱۰.

«تولد زیست‌سیاست» و درسگفتار دیگرش با نام «در باب حکومت بر زندگان» از این حیث در مسیر مشابهی سیر می‌کنند.

متنی که پیش رو دارید از اصل انگلیسی سخنرانی فوکو ترجمه شده و خود فوکو نیز این سخنرانی را به زبان انگلیسی ایراد کرده است. نسخه‌ی انگلیسی مقاله در سه مجموعه‌ی زیر منتشر شده است:

1- *Tanner Lectures on Human Values*, Sterling M. McMurrin, editor, volume 2 (Raymond Aron, Brian Barry, Jonathan Bennett, Robert Coles, George T. Stigler, Wallace Stegner and Michel Foucault), Salt Lake City: University of Utah Press and Cambridge: Cambridge University Press, 1981. Pp. 223-54

2-Foucault, Michel. *Politics, Philosophy, Culture: Interviews and Other Writings of Michel Foucault, 1977-1984*. Translated by Alan Sheridan and Others, Edited with an Introduction by Lawrence D. Kritzman. Routledge, 1988. "Politics and Reason", pp. 57-85

3-Foucault, Michel. *Politics and Culture*. Selected and Edited by Jeremy R. Carver. Routledge. 1999. "Pastoral Power and Political-Reason", pp. 13-52

سخنرانی فوکو به فرانسه نیز ترجمه شده که متن آن در منابع زیر منتشر شده است:

Foucault, Michel; "'Omnes et Singulatim': vers une critique de la raison politique", trad. P. E. dauzat. *Le Debat*, NO 41, 1986/4, September-November 1986, pp. 5-36

در عنوان اصلی سخنرانی تعبیر لاتینی Omnes et Singulatim آمده که به معنای «همگی و یک‌یک» یا «همه و شخص» یا «همه و فرد» است. چنان‌که در متن ترجمه مشخص خواهد شد این تعبیر

رابطه وثیقی دارد به مباحث مربوط به مراقبت همگانی و تک به تک شبان از گوسفندان. این عبارت لاتینی به معنای «هر کس با همه‌ی دیگران و هر یک به تنهایی» است. چوپان هم مراقب کل گله است و هم هر یک از گوسفندان یا اعضای گله را به تنهایی تیمار می‌کند. بر همین اساس فهم منظور فوکو مبنی بر این که قدرت شبانی هم فردیت‌بخش است و هم تمامیت‌بخش، آسان‌تر می‌شود. دو واژه pastor و pastoral هم معانی دوگانه‌ای دارند که باید هر دو را در این معانی را لحاظ کرد. این کلمات به معنای شبان/کشیش و شبانی/کشیشی هستند. در واقع فوکو با استفاده از این معانی دوگانه نیاز مسئله‌ی مراقبت همگانی با قدرت شبانی و الهیات شبانی/کشیشی را برقرار می‌سازد. هم‌چنین توضیح دیگری درباره‌ی عنوان سخنرانی لازم است و آن این که political reason را به «عقل سیاسی» ترجمه کرده‌ایم. reason of state را به «مصلحت دولت». «نقد عقل سیاسی» همان گونه که فوکو توضیح می‌دهد تلمیحی نیز دارد به نقد عقل محض در کانت. بحث مصلحت دولت از مباحث مهم و عمده‌ای است که فوکو در درس‌گفتارهای اش مفصل بدان پرداخته است و به این درس‌گفتارها در بالا اشارت رفت.

گروه‌هایی که در متن ترجمه دیده می‌شود، افرادی مترجم است و پانویس‌های توضیحی در مورد نام اشخاص در کتاب‌ها و جنبش‌ها و غیره افزوده‌ی ویراستار فارسی است. در متن انگلیسی سخنرانی نشانی از ارجاعات فوکو به منابع ذکر شده در متن نبود و ارجاعات او به این منابع که در ترجمه‌ی فارسی آمده از نسخه‌ی فرانسوی سخنرانی استخراج شده و ویراستار فارسی آن‌ها را به متن اضافه کرده است.

مترجم در این جا لازم می‌داند از تنی چند از دوستان که در

ترجمه‌ی این درسگفتار به وی کمک کردند سپاسگزاری نماید:
 از افشین جهاننیده دوست گرامی و مترجم ارزنده‌ی آثار فوکو
 که بخش‌هایی از ترجمه را با متن اصلی تطبیق داد و پیشنهادهای
 سازنده و مفیدی در جهت بهبود کار ارائه نمود؛ دوست گرامی،
 یعقوب خدادادی به خاطر دلگرمی‌ها و تشویق‌های مکرر و برخی
 راهنمایی‌ها؛ علی ملک‌محمدی دوست عزیز و دانشجوی فلسفه‌ی
 زبان و قرون وسطی که آشنایی‌اش با زبان‌های یونانی و لاتین به
 کمک من آمد و در ترجمه‌ی کلمات و عبارات و اصطلاحات
 یونانی و لاتین گره از کار من گشود؛ آرش جمشیدپور ویراستار
 محترم که به من توصیه و دقت مثال‌زدنی ترجمه را با متن اصلی
 تطبیق داد و علاوه بر این برای پانویس‌ها و بسیاری کارهای دیگر
 زحمات زیادی قبل از این مترجم به ایشان در این ترجمه
 فراتر از حد سپاس و امتنان است؛ در پایان مرتضی نوری عزیز که
 بی‌همت و محبت او این دفتر آماده می‌شد و نیز با پوزش از او به
 خاطر تعلل‌ها و بدقولی‌های مداوم که با غرض عین او روبه‌رو شد.
 روشن است که کاستی‌های احتمالی گردن مترجم است و بس.

محمدنور علی جمشیدی

فروردین ۱۳۹۸